

Det är komplicerat

Anna Odells nya verk utgår från när hon som ung hade en relation med sin vårdare och blev gravid, men den häpnadsväckande berättelsen är inte verkets kärna.

Av Milou Allerholm 24.01.24 Kritik

Anna Odell, *Rekonstruktion – psyket*, stillbild, 2023.

Få nutida konstnärer har problematiserat gränsen mellan fakta och fiktion i självbiografiska framställningar som Anna Odell. Mest briljant i Guldbaggebelönade filmen *Återkomsten* från 2014, där hon konfronterar mobbare från skoltiden i en rekonstruerad klassåterträff. Hennes nya utställning på Cecilia Hillström Gallery fortsätter i samma spår. Också här finns en uttalad självbiografisk del, och också här har hon arbetat med rekonstruktionen som ett bärande grepp.

Rekonstruktion - Psyket

Anna Odell

Cecilia Hillström Gallery, Stockholm
11 januari — 17 februari 2024

Huvudverket är en tvådelad videoinstallation. Utgångspunkten för det som utspelar sig är att en ung kvinna under tiden som tvångsintagen på en sluten psykiatrisk avdelning inlett en relation med en av sina vårdare och blivit gravid. Trettio år senare går kvinnan, som är Anna Odell, tillbaka till händelsen för att försöka förstå den situation som uppstod.

Det är intressant hur svårt det är att berätta om verket utan att blanda samman den Anna Odell som framträder i filmen som Anna Odell och konstnären Anna Odell som har gjort filmen. Men vakna, kanske någon säger, det är ju samma person! Både blev gravida!

Jag tvivlar inte på att det som skildras i verket har hänt. Men det är imponerande till vilken grad verket triggat igång tämligen platta dokumentära läsningar. I artikel efter artikel är den huvudsakliga vinkeln att Anna Odell haft en relation med sin vårdare och blivit gravid. Det är uppseendeväckande, men inte verkets kärna som jag ser det. Det

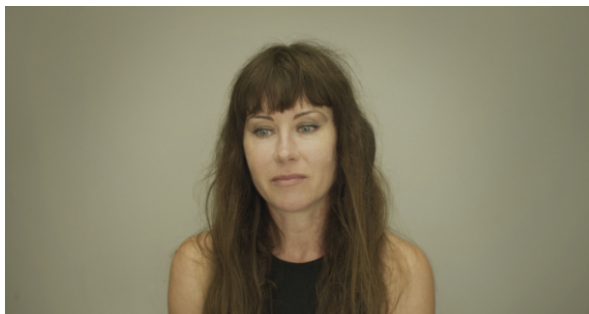
som bär berättelsen är undersökningen av de handlingar som gjordes och inte gjordes av dem som arbetade på avdelningen vid den tiden. Det är också en stark gestaltning av den rädsla att göra fel som en händelse kan trigga igång i en grupp.

Odell använder flera etablerade grepp från den dokumentära genren: redogörelser för journalanteckningar, telefonintervjuer med dem som vårdade henne för trettio år sedan, rekonstruktioner av vad som hypotetiskt sett borde ha skett på de möten på den psykiatriska avdelningen där den unga kvinnans och den manliga vårdarens relation och graviditet diskuterades. Som i hennes andra filmer är det svårt att veta vad man ser och hör: är det skådespelare eller är det sjukvårdspersonal som spelar sig själva? Finns det manus, eller agerar de spontant i de rekonstruerade scenerna?

Parallellt löper inzoomningar på Anna Odells ansikte när hon lyssnar på vad andra berättar om hennes 20-åriga jag. Ett spel med ansiktet som garant för det autentiska i situationen. Och en bild av den komplicerade relationen mellan verket och dess «heliga» källa: konstnären.

Det är svårt att inte häpna över det som lyfts fram: vårdaren som inleder relationen med patienten Anna Odell framställer i efterhand överträdelser som en uppoffring han gjorde för att hjälpa henne. Det faktum att en vårdare hade sex med en patient i en situation där det fanns en stark beroendeställning anmäls inte heller av sjukhuset. Här finns vårdare som inte minns, andra som pratar på och till och med vittnar om egna överträdelser. Och så patienten själv, som i sin vuxna gestalt säger att relationen med vårdaren och graviditeten hjälpte henne. Att det var det viktigaste som hänt henne. Det är komplicerat.

Precis som Odells uppmärksammade, och omdebatterade, kandidatutställning på Konstfack 2009, *Okänd kvinna 2009–349701* är det en skildring av psykiatris slutenvård som både rymmer kritik och öppnar upp för etiska diskussioner.

Anna Odell, *Rekonstruktion – psyket*, stillbild, 2023.

Okänd kvinna var egentligen en klassisk Wallraff. Konstnären simulerade en tidigare självupplevd psykos på Liljeholmsbron för att komma in på psyket och kunna dokumentera händelseförloppet. Efterspelet blev helt vansinnigt och omfattade allt från en fällande dom för oredligt förfarande till debatt i media om huruvida det var konst och om att Odell hade lurats. Den som såg verket tror jag kände att det fanns mer upprörande aspekter än att Odell lurades. Som att förbipasserande inte stannade när en uppenbart orolig person utan ytterkläder står vid ett broräcke mitt i vintern.

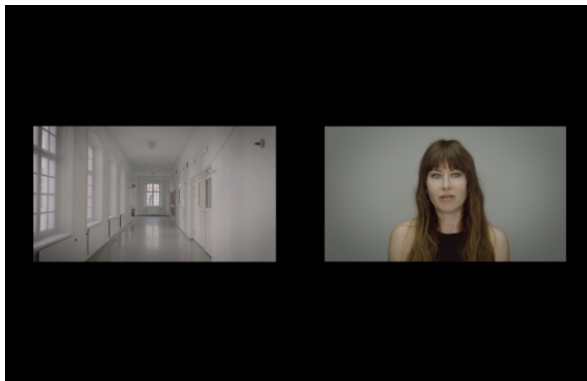
Tilltron till självbiografen som sanningsdokument är obegripligt starkt rotad. Det är här Odell hämtar sin näring. Precis som debatterna om de senaste decenniernas många autofiktiva litterära verk visar hennes filmer hur svårt media har att bemöta ett verk som både fakta och fiktion.

Jag tänker på Alexander Ahndorils bok *Regissören* från 2006, en roman om Ingmar Bergmans liv i biografins form. Det är Bergman som talar, men alla pratminus är uppbyggda av författaren. Också den drog igång debatt i media när den kom ut. Ahndoril kallade den «roman». Men menade samtidigt att hans version av Ingmar

Bergmans liv var minst lika sanningsenlig, i många fall mer, som Bergmans egna självskildringar. Ahndoril arbetade med materialet i tjugo år, och kunde konstatera att Bergman – medvetet eller omedvetet – ljög ganska friskt om sitt liv.

«Det bästa är att ingen utanför projektet kommer att få veta vad som är verklighet och vad som är fiktion», säger Anna Odell i en av de inledande scenerna till X & Y, hennes film från 2018 om karaktärerna/personerna Anna Odell och Michael Persbrandt, som både spelas av sig själva och av skådespelare. *Rekonstruktion – psyket* är inte lika labyrinthisk, utan framställer på ett mer sammanhållet sätt det prisma av versioner som en och samma händelse utgör, beroende på betraktelsepunkt.

Inte minst gestaltar den någon enkelt: hur svårt det är att minnas, att greppa en förfluten händelse.

Anna Odell, *Rekonstruktion – psyket*, installationsvy, 2023.

Rekonstruktion - Psyket

Anna Odell

Cecilia Hillström Gallery, Stockholm
11 januari — 17 februari 2024
